

7. Wilfried Krenn, Herbert Puchta. Motive A1 – interaktive Digitale Ausgabe Digitalisiertes Kursbuch, Lektion 1–8 mit integrierten Audiodateien und interaktiven Zusatzübungen Kompaktkurs DaF. München: Hueber Verlag GmbH, 2015. 70 S.
8. Wilfried Krenn, Herbert Puchta. Motive A2 – Digitale Ausgabe Digitalisiertes Arbeitsbuch, Lektion 9–18 mit integrierten Audiodateien Kompaktkurs DaF. München: Hueber Verlag GmbH, 2015. 68 S.
9. Wilfried Krenn, Herbert Puchta. Motive A2 – Digitale Ausgabe Digitalisiertes Kursbuch, Lektion 9–18 mit integrierten Audiodateien. München: Hueber Verlag GmbH, 2015. 68 S.
10. Wilfried Krenn, Herbert Puchta. Motive B1 – Digitale Ausgabe Digitalisiertes Arbeitsbuch, Lektion 19–30 mit integrierten Audiodateien. München: Hueber Verlag GmbH, 2015. 68 S.
11. Wilfried Krenn, Herbert Puchta Motive B1 – Digitale Ausgabe Digitalisiertes Kursbuch, Lektion 19–30 mit integrierten Audiodateien. München: Hueber Verlag GmbH, 2015. 68 S.

DOI 10.70286/ISU-28.01.2026.017

СЛОВОТВОРЕННЯ ДІЄСЛІВ У СИСТЕМІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Савчин Надія Богданівна

кандидат філологічних наук, доцент

ORCID 0009-0005-0905-3162

Кафедра філології та перекладу

Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу, Україна

Дієслово в англійській мові є однією з найпродуктивніших частин мови з точки зору словотворення. На відміну від флективних мов, таких як українська, англійська характеризується аналітичністю, що зумовлює переважне використання не флексій, а афіксації та конверсії для словотворення.

На думку А. Павлюк, одним із найпоширеніших способів творення дієслів в англійській мові є афіксація, яка включає префіксацію та суфіксацію. Префікси, як правило, змінюють значення дієслова, але не його граматичний клас (наприклад, *rewrite*, *misunderstand*, *disagree*), тоді як суфікси можуть не тільки змінювати значення, а й утворювати дієслова з іменників чи прикметників (наприклад, *modernize* від *modern*, *symbolize* від *symbol*). Серед продуктивних суфіксів англійської мови слід назвати *-ize/-ise*, *-ify*, *-en* [4].

Окремої уваги заслуговує явище конверсії (*zero derivation*), коли зміна частини мови відбувається без додавання афіксів. Цей спосіб надзвичайно поширений в англійській мові і активно використовується для творення дієслів з іменників: *to bottle*, *to email*, *to hammer* або прикметників: *to better*, *to empty*.

Конверсія не лише відображає морфологічну економію мови, а й дозволяє швидко адаптувати слова до нових мовленнєвих потреб [4, с. 62].

Ще одним способом творення дієслів є композити (compounding), які утворюються шляхом поєднання двох або більше слів: babysit, spoon-feed, proofread. Такі дієслова часто мають специфічне, фразеологічне значення, яке не завжди можна вивести безпосередньо з лексичного значення компонентів.

Серед менш продуктивних, проте важливих способів словотворення дієслів слід згадати клаусальні утворення (back-formation) – утворення нових дієслів шляхом вилучення суфікса, який помилково сприймається як словотворчий. Наприклад: edit ← editor, burgle ← burglar. Такі форми, як правило, виникають у розмовному мовленні, але згодом можуть закріпитися у літературній нормі.

Іншим способом є редуплікація, яка в англійській мові трапляється здебільшого у вигляді стилістично маркованих дієслів типу zigzag, ping-pong, flip-flop. Цей спосіб менш типовий для нейтрального стилю, однак у розмовному дискурсі або в літературних творах може виконувати важливу стилістичну функцію.

Особливо активним є творення дієслів за допомогою інноваційних моделей, зокрема неологізмів, запозичених слів та авторських неологізмів. У сучасному англійському дискурсі, зокрема в художньому, технічному та медійному, можна спостерігати появу нових дієслів, пов'язаних із цифровими технологіями: to google, to tweet, to photoshop. Ці дієслова часто стають частиною загальноновживаного лексикону [4; 5].

Також варто згадати дієслівні фразеологізми (phrasal verbs), що становлять окрему категорію словотвору. Вони утворюються шляхом поєднання дієслова з прийменником або прислівником (або обома), при цьому значення такого словосполучення часто набуває ідіоматичного характеру: give up, break down, look after. У словотвірному плані фразові дієслова не утворюють нових слів у морфологічному сенсі, однак у лексичній системі англійської мови вони функціонують як самостійні одиниці.

Ще однією рисою англійського дієслівного словотворення є висока ступінь стиснутості (compactness) та гнучкість значення. Завдяки обмеженій системі афіксації англійські дієслова часто несуть у собі ширше значення і можуть використовуватись у багатьох контекстах без додаткової словотвірної модифікації. Наприклад, дієслово run може мати десятки значень залежно від контексту.

Л. Верба, аналізуючи особливості дієслівної системи англійської мови, зокрема приділяла велику увагу процесам словотворення. Вона підкреслювала, що англійська мова вирізняється прагненням до економії мовних засобів, що яскраво проявляється у способах творення дієслів[2].

Одним із основних способів, за спостереженнями Л. Верби, є конверсія – перехід слів із однієї частини мови в іншу без зміни форми, зокрема утворення дієслів від іменників або прикметників. Л. Верба також наголошувала на різниці між англійською та українською моделями словотворення дієслів, вказуючи, що англійська мова тяжіє до аналітичності, тоді як українська – до морфологічної

розвиненості. Науковиця підкреслювала, що в англійській мові нові дієслова часто виникають унаслідок спрощених процесів словотворення, що відображає загальні тенденції розвитку сучасної англійської мови: динамізм, гнучкість і відкритість до запозичень [2].

Таким чином, англійське дієслівне словотворення є багатограним процесом, що охоплює традиційні морфологічні способи (афіксацію, конверсію, складення) та інноваційні моделі (неологізми, фразові дієслова), що функціонують у художньому та загальноживаному дискурсі. Розуміння цих особливостей є важливою умовою для ефективного аналізу англійського художнього тексту.

Українська мова, на відміну від аналітичної англійської, належить до флективних мов, що обумовлює її багатий словотвірний потенціал. У ній дієслово виступає надзвичайно продуктивною частиною мови, а способи творення дієслів відзначаються різноманітністю та морфологічною складністю. Словотворення дієслів в українській мові базується переважно на афіксації – додаванні префіксів і суфіксів до кореня, що супроводжується значеннєвими й функціональними змінами.

Одним із найуживаніших способів творення дієслів в українській мові є суфіксація. Суфікси виконують не лише роль формальних показників, але й слугують засобом вираження виду, стану, зворотності, емоційного забарвлення. Суфікси можуть приєднуватися до основ іменників, прикметників, числівників, дієслів тощо, що свідчить про велику словотвірну гнучкість дієслова [1].

Префіксація в українській мові виконує загалом семантичну функцію, змінюючи значення дієслова без зміни його словотворчого класу: писати → переписати, дописати, записати, підписати.

В українській дієслівній системі надзвичайно важливу роль відіграє категорія виду – поділ дієслів на dokonаний і nedokonаний. Цей поділ має безпосереднє відображення на словотворенні: часто dokonані дієслова творяться від nedokonаних за допомогою префіксів (писати → написати), або навпаки – шляхом суфіксації (зробити → робити). Подібне явище не має повного еквівалента в англійській мові, що створює перекладознавчі труднощі при передачі виду [5].

Ще одним способом творення дієслів в українській мові є конверсія. Утім, на відміну від англійської, конверсія в українській мові трапляється рідше і частіше супроводжується афіксацією: білий → біліти, зелений → зеленіти, що демонструє перехід прикметника в дієслово із зміною граматичного оформлення.

Особливе місце в системі словотворення дієслів посідають різні типи дієслівної деривації – від іменників, прикметників, числівників і навіть вигуків: брязкати від брязь, мружитися від мруж, п'ятити від п'ять. Це свідчить про гнучкість української словотвірної моделі та її здатність інтегрувати будь-який мовний матеріал у граматичну систему дієслова.

Словотвірна варіантність – ще одна характеристика української мови, що полягає у можливості творення кількох варіантів дієслів із одного й того самого

кореня з незначними змінами в суфіксах або префіксах: моргати, моргнути, зморгнути, підморгнути. Ця варіативність не лише збагачує мовний запас, але й створює тонкі стилістичні відтінки значень.

Дієслівна рекурсія або вторинна деривація полягає у творенні нового дієслова на основі вже похідного: переписати → переписувати → переписування. Така здатність розвивати словотвірні гнізда є характерною рисою української морфології й свідчить про складну ієрархічну структуру лексико-граматичної системи.

Особливу роль відіграють також дієслова зі зворотною часткою -ся, які вживаються для вираження пасивності, взаємності або рефлексивності дії: роздгатися, обійматися, зібратися. Ще одна характерна риса українського дієслівного словотворення — наявність великої кількості стилістично забарвлених форм, що відображають емоційний стан, ставлення до дії або її суб'єкта: поїсти, поїденькати, попоїдати – кожна форма має свою інтонаційну і змістову специфіку, яка зумовлює вибір тієї чи іншої лексеми в конкретному контексті.

Таким чином, словотворення дієслів в українській мові є системним і водночас гнучким процесом, що поєднує традиційні морфологічні моделі з індивідуальними авторськими новаціями. Його особливості зумовлюють не лише граматичну побудову мовлення, а й стилістичне наповнення текстів.

Між українською та англійською мовами є спільні риси у творенні дієслів. Обидві мови активно використовують суфікси й префікси для розширення словникового запасу. У обох мовах існує явище конверсії та складання основ для створення нових дієслів.

Водночас є й істотні відмінності. В українській мові домінує суфіксальний спосіб творення дієслів, тоді як в англійській набагато поширенішою є конверсія. Англійська мова має добре розвинену систему фразових дієслів, що майже не має аналогів в українській. Крім того, українські дієслова зазнають змін за особами, числами та часами шляхом зміни закінчень, тоді як в англійській мові зміни форми є значно обмеженішими і стосуються переважно третьої особи однини теперішнього часу та форм минулого часу.

Отже, як бачимо, англійська мова надає більше свободи у творенні нових дієслів через конверсію та контекстуальні сигнали, у той час як українська традиційно слідує більш чітким морфологічним шляхам. Таке різноманіття відображає глибинні відмінності у лінгвістичних системах і тенденціях культурної комунікації.

Список використаних джерел

1. Зацний Ю. А. Шляхи та тенденції розвитку лексико-семантичної системи англійської мови: навчальний посібник для факультетів романо-германської філології університетів. Запоріжжя: Запорізький державний університет, 1998. 110 с.
2. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця: Нова книга, 2008. 246 с.

3. Гороть Є.І., Ковальчук Л.П., Мельничук О. В. Теоретична й практична лексикологія сучасної англійської мови. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2011. 340 с.
4. Павлюк А.Б. Типи слів за морфемною будовою в сучасній англійській мові // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2002. № 5. С. 60 — 69.
5. Романюк Ю.В. Словозмінні класи дієслів у сучасній українській мові // Українська мова. 2017. № 2. С. 75 — 83.

DOI 10.70286/ISU-28.01.2026.018

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО АРХІТЕКТОРА

Міхова Л.М.

ст. викладач

<https://orcid.org/0000-0002-3476-661>

Любімова О.Д.

ст. викладач

Кафедра рисунка живопису та арх. графіки

<https://orcid.org/0009-0005-2791-830X>

Зеленська В.С.

здобувач вищої освіти

Архітектурно – художній інститут

<https://orcid.org/0009-0005-2108-472X>

Одеська державна академія будівництва та архітектури, Україна

Анотація. У статті розглядається проблема формування інформаційної компетентності майбутнього архітектора в умовах цифровізації сучасної освіти та трансформації професійної архітектурної діяльності. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі інформаційно-комунікаційних технологій у процесах проектування, моделювання, візуалізації архітектурних об'єктів і професійної комунікації, що висуває нові вимоги до підготовки фахівців архітектурного профілю. У роботі проаналізовано наукові підходи до трактування поняття «інформаційна компетентність» та визначено її місце у структурі професійної компетентності майбутнього архітектора. Окреслено основні складові інформаційної компетентності, зокрема здатність ефективно працювати з цифровими ресурсами, здійснювати пошук, аналіз і критичну оцінку інформації, використовувати спеціалізоване програмне забезпечення, а також застосовувати сучасні комп'ютерні технології у процесі архітектурного проектування й презентації проектних рішень. Обґрунтовано педагогічні умови